

RAAP-NOTITIE 3866

Plangebied Westzoom te Lunteren

Gemeente Ede

Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase

Colofon

Opdrachtgever: Gelders Adviesbureau voor Infrastructuur & Milieu B.V.

Titel: Plangebied Westzoom te Lunteren, gemeente Ede; archeologisch vooronderzoek:
een bureau- en inventariserend veldonderzoek, verkennende fase

Status: eindversie

Datum: juni 2011

Auteur: *H. Ringenier*

Projectcode: EDWZ

Bestandsnaam: NO3866_EDWZ

Projectleider: H. Ringenier

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 46915

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Bevoegd gezag: gemeente Ede

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2011

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van het Gelders Adviesbureau voor Infrastructuur & Milieu B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in juni 2011 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouw in plangebied Westzoom te Lunteren in de gemeente Ede. Doel van dit onderzoek was allereerst het middels bureauonderzoek verwerven van informatie over bekende en te verwachten archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Het doel van het veldonderzoek was vervolgens die verwachting te toetsen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische vindplaatsen. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen in het plangebied is vervolgens een advies met betrekking tot archeologisch vervolgonderzoek geformuleerd.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek gold bij de aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een middelmatige verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit alle archeologische perioden. Tijdens het veldonderzoek is gebleken dat deze verwachting niet gehandhaafd kan worden. De bodemopbouw in het plangebied is dermate aangetast dat de aanwezigheid van gave archeologische resten zo goed als uitgesloten kan worden. Er kan derhalve worden gesteld dat bij toekomstige bodemingrepen in het plangebied naar alle waarschijnlijkheid geen archeologische resten zullen worden verstoord. Op basis hiervan wordt aanbevolen om in het plangebied geen aanvullend archeologisch vooronderzoek te laten verrichten en het plangebied vrij te geven.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Met betrekking tot de bevindingen van dit bureau- en inventariserend veldonderzoek dient contact opgenomen te worden met de gemeente Ede.

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van het Gelders Adviesbureau voor Infrastructuur & Milieu B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in juni 2011 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met geplande nieuwbouw in plangebied Westzoom te Lunteren in de gemeente Ede. Dit onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en een eerste indruk geven van geologische en bodemkundige aspecten van het plangebied. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (1,7 ha) ligt aan de westzijde van de bebouwde kom van Lunteren (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 32H van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000). Ten tijde van het veldonderzoek bestond het plangebied uit grasland (figuur 2).

Gemeente: Ede

Plaats: Lunteren

Plangebied: Westzoom

Centrumcoördinaten: 170.350/454.775

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 46915

1.3 Toekomstige situatie

In het plangebied is nieuwbouw gepland. De te ontwikkelen nieuwbouw bestaat uit een onderkomen voor de muziekvereniging en een kerk. De wijze van fundering van de nieuwbouw is nog niet bekend. Er wordt echter vanuit gegaan dat ter hoogte van de geplande bebouwing de bodemverstoringen dieper reiken dan het archeologisch relevante niveau (i.c. 0-50 cm -Mv).

1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek bestond uit een verkennend booronderzoek. De volgende vragen hebben richting gegeven aan het onderzoek:

1. Welke gegevens met betrekking tot archeologische waarden zijn reeds over het plangebied bekend?
2. Zijn in het plangebied archeologische waarden aanwezig die (mogelijk) bedreigd worden door de geplande inrichting?
3. Hoe ziet de geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied eruit?
4. Is de bodemopbouw in het plangebied zodanig intact dat archeologisch vervolgonderzoek zinvol is?
5. Wat is de gespecificeerde archeologische verwachting en welke onderzoeksmethoden kunnen hiervoor ingezet worden?
6. Indien vindplaatsen worden aangetroffen: wat is de diepteligging, dikte en stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de archeologische indicatoren zijn aangetroffen?
7. Op welke manier dient bij eventuele graafwerkzaamheden met archeologische waarden te worden omgegaan?
8. Is in het plangebied vervolgonderzoek noodzakelijk en welke methoden zouden hierbij kunnen worden ingezet?

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnterpreteerd.

Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARChEologisch Informatie Systeem (www.archis.nl);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (www.watwaswaar.nl);
- de recente topografische kaart 1:25.000;
- recente luchtfoto's uit Google Earth (www.earth.google.com);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

2.2 Resultaten

Huidige situatie

Op recente topografische kaarten 1:25.000 is het plangebied afgebeeld als grasland. Recente luchtfoto's uit Google Earth bevestigen dit grondgebruik. Volgens de geraadpleegde topografische kaart en het Actueel Hoogtebestand Nederland varieert de huidige maaiveldhoogte in het plangebied van 11,8 tot 12,7 m +NAP.

Aardkundige situatie

Geo(morfo)logie

Geomorfologisch gezien valt het plangebied uiteen in twee delen: een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden in het westen en een gebied met gordeldekzandwelingen in het oosten (Ten Cate & De Lange, 1983).

Bodem

De bodem in het westelijk deel van het plangebied bestaat uit beekerdgronden; in het oosten betreft het laarpodzolgronden (Stiboka, 1997). In beide gevallen gaat het om bodems die onder natte omstandigheden zijn ontstaan. Beekeerdgronden zijn bodems met een 10 tot 30 cm dikke, donker gekleurde, humeuze en vaak kleiige of sterk lemige bovengrond (minerale eerdlaag of A-horizont) of bouwvoor (Ap-horizont) die in de regel rechtstreeks op het moedermateriaal (C-horizont) rust. Laarpodzolgronden kenmerken zich doorgaans door een duidelijke B-horizont en een relatief dikke A-horizont van 30 tot 50 cm, die vaak is ontstaan door de ophoging met potstalmest. Het gaat in feite om veldpodzolgronden met een cultuurdek.

Historische situatie

Om inzicht te verkrijgen in het grondgebruik in het plangebied in de Nieuwe tijd biedt de analyse van historisch-topografische kaarten een goede invalshoek. Historisch-topografische kaarten uit de 19e en 20e eeuw laten in het plangebied een situatie zien die vrijwel overeenkomt met de huidige situatie (Deys, 1988; Hoekstra, 1989; www.watwaswaar.nl). Op deze kaarten is het plangebied deels als agrarisch gebied en deels als woeste grond (heide) afgebeeld. Op geen van de geraadpleegde kaarten staat in het plangebied bebouwing afgebeeld.

Bekende archeologische waarden

ARCHIS

In ARCHIS staan drie archeologische vindplaatsen geregistreerd uit de directe omgeving (binnen een straal van 500 m) van het plangebied. Het betreft een fragment vuursteen uit de periode Laat Paleolithicum t/m IJzertijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 418955), middeleeuws aardewerk (ARCHIS-waarnemingsnummer 7776) en een middeleeuwse gesp (ARCHIS-waarnemingsnummer 403705).

Historische kaarten

De geraadpleegde historische kaarten bevatten geen concrete aanwijzingen voor de aanwezigheid van (verdwenen) landschapselementen met een archeologische betekenis in het plangebied.

Gemeentelijke archeologische waarden- en verwachtingskaart

Op de archeologische vindplaatsen- en verwachtingskaart van de gemeente Ede valt het plangebied in een zone waaraan geen verwachting is toegekend. Op grond van de aangrenzende verwachtingszone geldt voor het plangebied waarschijnlijk een middelmatige archeologische verwachting voor resten uit alle perioden (Breimer e.a., 2010).

Gespecificeerde archeologische verwachting

Op grond van bovenstaande gegevens geldt voor het plangebied een middelmatige archeologische verwachting voor resten uit alle archeologische perioden. Meer specifiek geldt deze verwachting voor vuursteenstrooiingen uit de periode Laat Paleolithicum t/m Neolithicum en/of grondsporen van grote (vondstrijke) nederzettingen uit de periode Bronstijd t/m Late Middeleeuwen. Eventuele gave vuursteenstrooiingen kunnen aangetroffen worden in (de top van) het natuurlijke bodemprofiel, vooral in de E- en B-horizont van eventuele podzolgronden. Een deel van het vuursteenmateriaal kan zijn opgenomen in een eventuele bouwvoor of in het cultuurdek. In het geval van laat-paleolithische strooiingen kan het grootste deel van het vuursteenmateriaal zich in natuurlijke dekzand (C-horizont) bevinden. Eventuele grondsporen zullen zich hoofdzakelijk in de top van het natuurlijke dekzand aftekenen.

Op grond van de geraadpleegde historisch-topografische kaarten worden geen archeologische resten uit de Nieuwe tijd verwacht.

3 Veldonderzoek

3.1 Methoden

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een verkennend booronderzoek. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.2 (stroomdiagram 'keuze onderzoeksmethode karterende fase' en 'Leidraad inventariserend veldonderzoek deel verkennend booronderzoek').

Tijdens het veldonderzoek zijn twaalf boringen verricht. Doorgaans worden bij een inventariserend veldonderzoek de boringen in een grid van 40 bij 50 m geplaatst. Door het verkennend karakter van het onderzoek is deze methode in het plangebied niet toegepast. De gehanteerde methode wordt geschikt geacht voor het toetsen van de middelmatige archeologische verwachting en het controleren van de bodemgaafheid.

Er is geboord tot maximaal 1,1 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm. De boringen zijn lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) beschreven en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

De geologische aspecten van het plangebied wijken niet noemenswaardig af van de verwachting op grond van het bureauonderzoek. De ondiepe geologische ondergrond wordt gevormd door dekzand (C-horizont). Deze afzetting bestaat uit licht siltig, matig fijn, goed gesorteerd zand. Het ongestoorde dekzand is veelal aangetroffen op een gemiddelde diepte van 0,45 m -Mv. In enkele boringen is de C-horizont op een dieper niveau waargenomen als gevolg van verstoringen in de top van het dekzand. In het noordwesten van het plangebied is waarschijnlijk sprake van verspoeld dekzand gezien het voorkomen van humusvlekken en fijn grind in het dekzand (figuur 3; boringnummers 2 en 3).

De bodemopbouw in het plangebied is minder gaaf dan verwacht werd op grond van het bureauonderzoek. Vrijwel overal is een donkerbruin, matig siltig pakket zand waargenomen met een gemiddelde dikte van 0,45 m. Dit pakket, dat is aangemerkt als cultuurdek met bouwvoor, rust in de regel direct op het dekzand. In een aantal boringen is onder de bouwvoor nog een verrommelde laag van maximaal 0,3 m geconstateerd (figuur 3; boringnummers 2, 4, 6, 7 en 8). De op grond van het bureauonderzoek verwachte beekeerd- en laarpodzolgronden zijn niet meer als dusdanig herkenbaar aangetroffen.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen. Voorts kan worden gesteld dat de op grond van het bureauonderzoek veronderstelde middelmatige archeologische verwachting voor het plangebied niet kan worden gehandhaafd. De bodemopbouw is dermate aangetast dat de kans op de aanwezigheid van archeologische resten zeer klein wordt geacht.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten kan worden geconcludeerd dat bij de realisering van de nieuwbouw in plangebied Westzoom zeer waarschijnlijk geen archeologische resten zullen worden verstoord.

De middelmatige archeologische verwachting voor resten uit alle archeologische perioden die op grond van het bureauonderzoek voor het plangebied gold, kan niet worden gehandhaafd. De bodemopbouw is zodanig aangetast dat kan worden gesteld dat bij toekomstige bodemingrepen in het plangebied naar alle waarschijnlijkheid geen archeologische resten zullen worden verstoord.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op grond van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente Ede een selectiebesluit.

Literatuur

- Breimer J. e.a.**, 2010. Archeologie, cultuurlandschap en historische (steden)bouwkunst in de gemeente Ede: cultuurhistorische inventarisatie van het agrarisch buitengebied. *RAAP-rapport 2000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Cate, J.A.M. ten & G.W. de Lange**, 1983. *Toelichtingen bij de geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 32 Amersfoort*. Stiboka/RGD, Wageningen/Haarlem
- Deys, H.P.**, 1988. *De Gelderse vallei: geschiedenis in oude kaarten*. Utrecht.
- Hoekstra, P.**, 1989. Uit het verleden van Lunteren. *Schaffelaarreeks 13*. BDU, Barneveld.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Stiboka**, 1997. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting bij het herziene kaartblad 32 Oost Amersfoort*. Stichting voor Bodemkartering, Wageningen.
- Tol, A., P. Verhagen, A. Borsboom & M. Verbruggen**, 2004. Prospectief boren; een studie naar de betrouwbaarheid en toepasbaarheid van booronderzoek in de prospectiearcheologie. *RAAP-rapport 1000*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Figuur 1.** Ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Overzicht van het plangebied vanuit het zuidoosten.
- Figuur 3.** Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

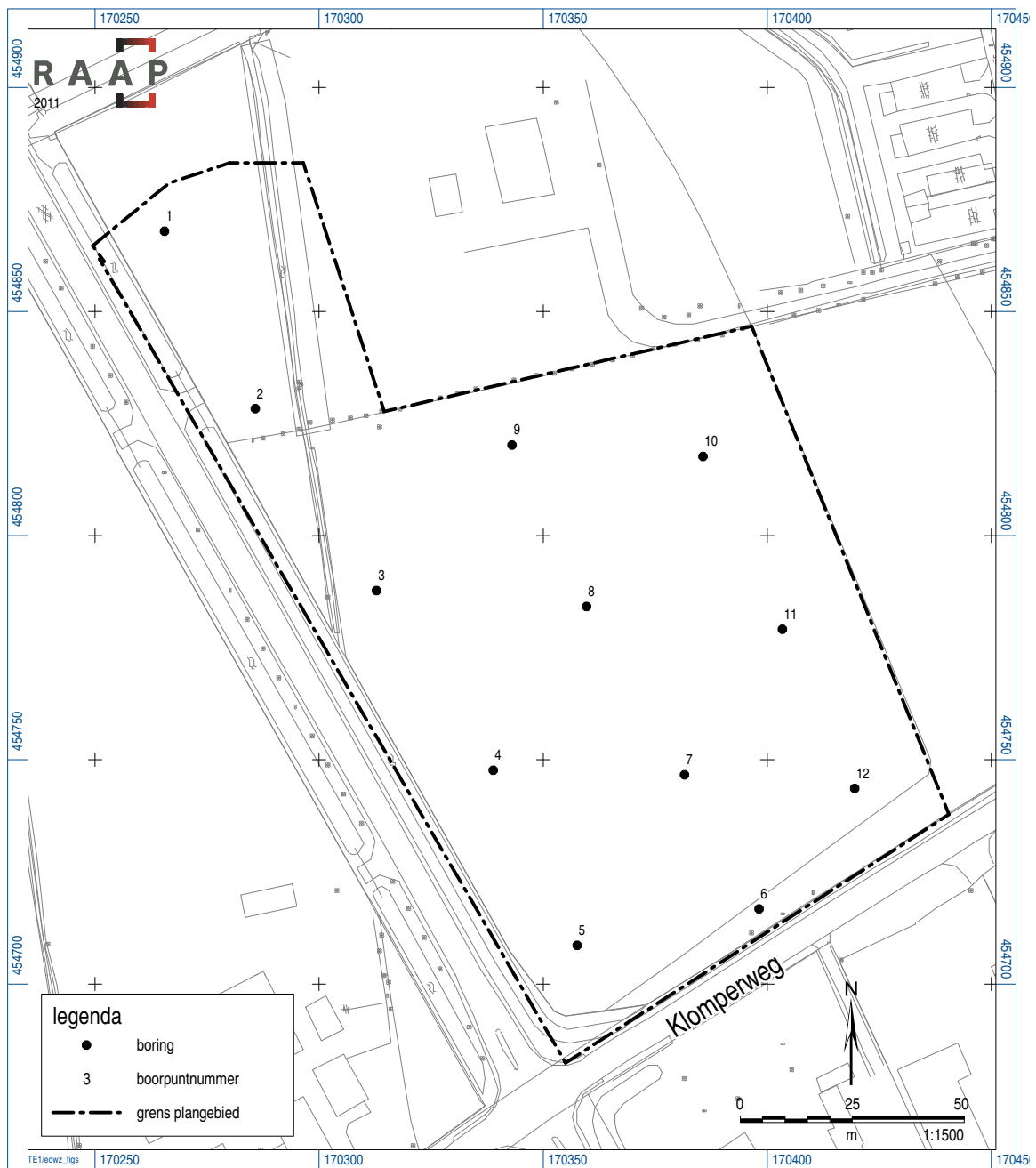
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Overzicht van het plangebied vanuit het zuidoosten.

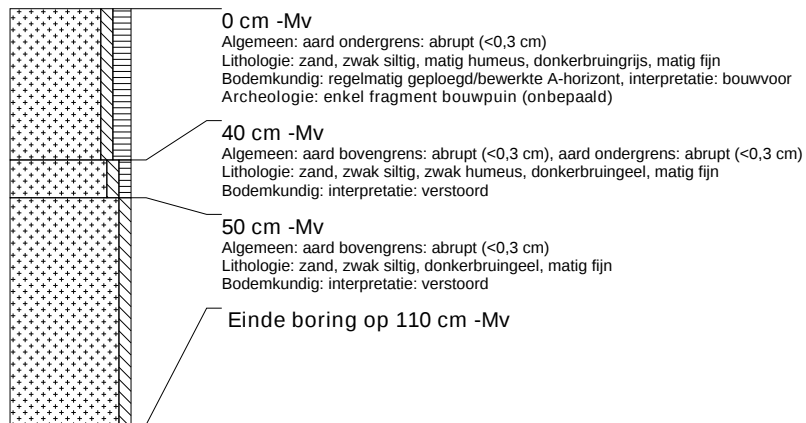
Figuur 3. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

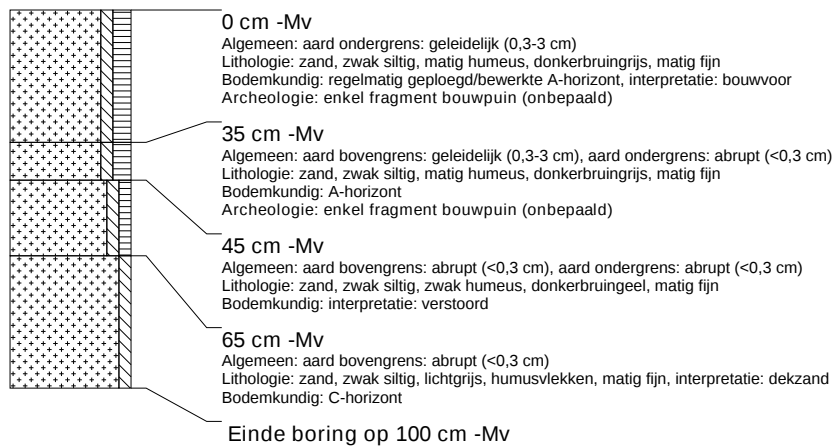
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen

boring: EDWZ-1

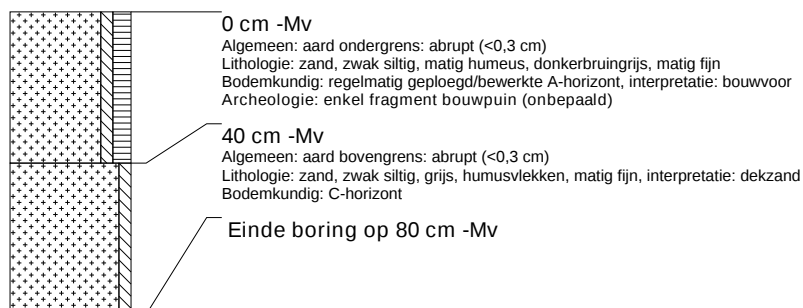
datum: 31-5-2011

boring: EDWZ-2

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-3

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

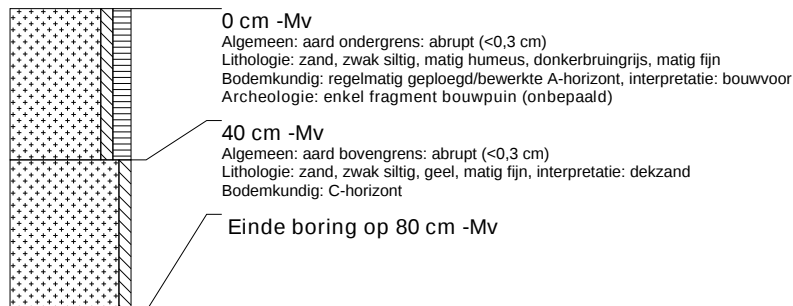

boring: EDWZ-4

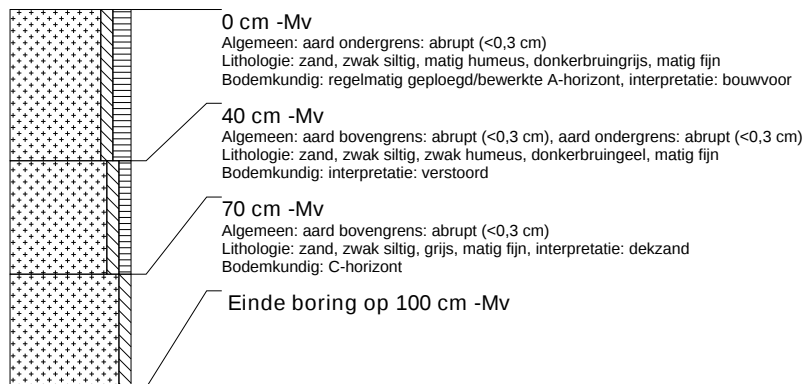
datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-5

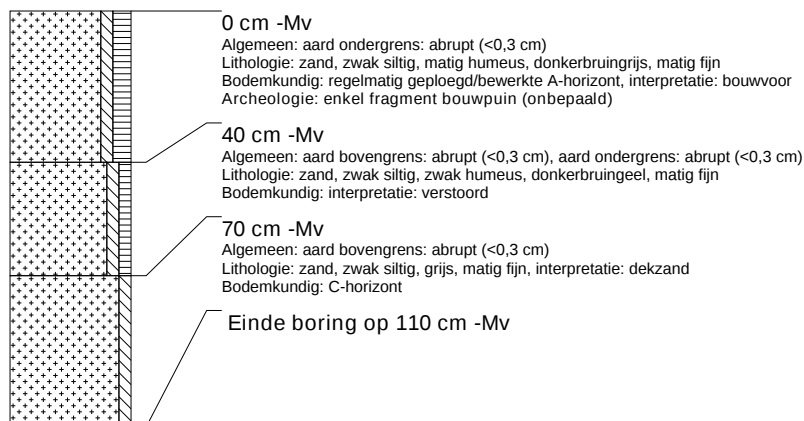
datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-6

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

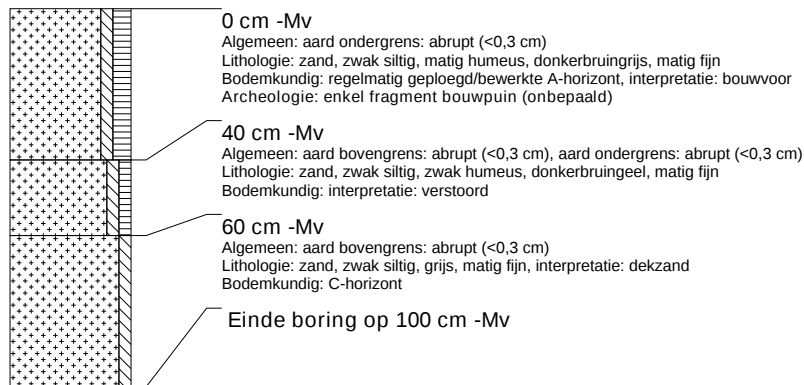
boring: EDWZ-7

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

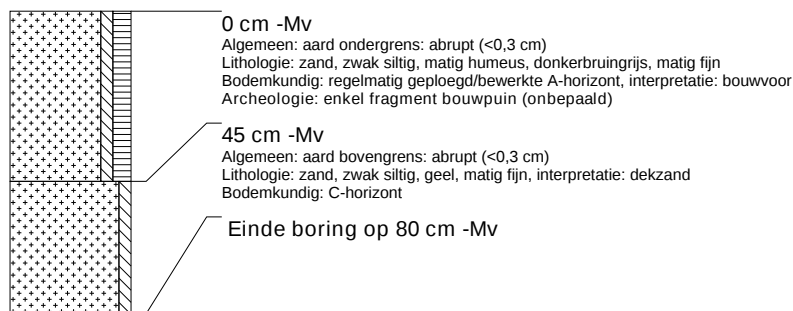

boring: EDWZ-8

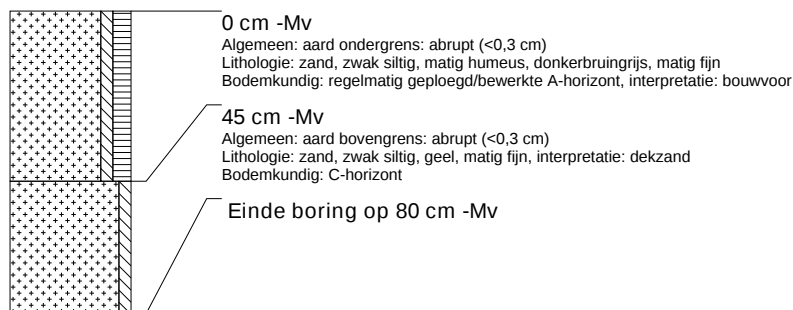
datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-9

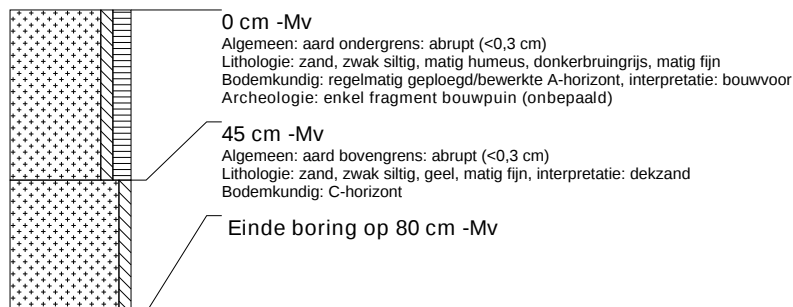
datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-10

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-11

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

boring: EDWZ-12

datum: 31-5-2011, provincie: Gelderland, gemeente: Ede, opdrachtgever: Gelders Adviesbureau, uitvoerder: RAAP Oost

